

Hell Miksa krátere

Egy magyar észlelő számára mindig fel-emelő érzés hazai tudósokról elnevezett krátereket észlelni. Sajnos éppen egyik kezünk elegendő ahhoz, hogy megszámloljuk a Földről látható magyar vonatkozású holdkrátereket. Az elmúlt időszakban a magyar vonatkozású holdkráterek közül a Hédervári-kráterrel foglalkoztunk a legtöbbet. Ez így is volt rendjén, mert ennek a meglehetősen nehéz librációs alakzatnak a kedvező látthatóságán kívül további aktualitást adott a Hédervári-emléktábla felavatása.

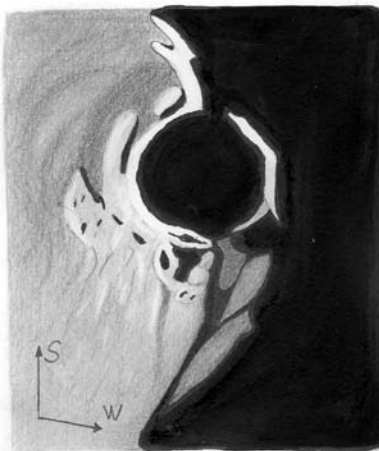
A Hell-kráter

A selmecbányai születésű csillagászról elnevezett kráter sokkal könnyebb préda, mint a Hédervári, gyakorlatilag bármilyen műszerrel látható. Ez a kráter magas kora ellenére egészen fiatalos megjelenésű. Sáncfalai teraszosak, a kráter alján csuszamlásnyomokat és egy nagyméretű, de eléggé definiálhatatlan központi csúcsot fedezhetünk fel. Sánta Gábor január 4-én készített szép rajzot a kráterről.

2009.01.04. Műszer: 130/650 Newton, Colongitudo: 9,7°

163x: A Hell Miksáról elnevezett kráter egyáltalán nem nehéz, nem is jellegtelen az alakzat. Egyike a Hold déli területének könnyen megfigyelhető, de kissé mellőzött krátereinek. Pedig a hatalmas Deslandres-medencébe ágyazódó alakzat mérete 34 km, ami jelentős. Ennek megfelelően már nem gödörkráter, hanem teraszos, központi csúcsos becsapódásnyom. Ebből a mostani megvilágításnál nem sok látszik, hiszen 95%-a árnyékkal borított. Nyugati fala szögletes, míg a keleti elég kereknek tűnik. Előterében roppant érdekes szerkezet, teraszos törmeléktakaró, kidobott sávós szerkezetű anyag, és a Deslandres aljzatán koncentrikus lágvegrincek figyelhetők meg. Nagyon bántam, hogy nem jobb a seeing, mert pillanatokra

rengeteg újabb, rajzolhatatlan részlet bukant fel. Így hát be kellett érnem ezzel a viszonylag hevenyészett vázlattal. (Sánta Gábor)

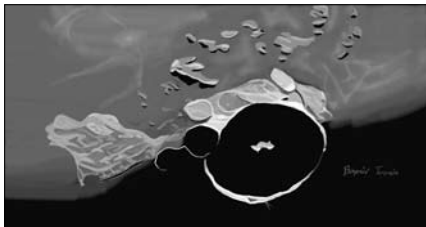

Hell Miksa emléke a Holdon, vagyis a Hell-kráter. A rajzot Sánta Gábor készítette 130/650-es Newtonjával

A Gassendi-kráter

A Mare Humorum peremén ülő, rianásokkal szabdaltságot aljzatú Gassendi-kráter minden bizonnyal felkerülhetne a top 10-es listára, mint az egyik legtöbbet észlelt holdkráter. Az archívumban számtalan rajz, leírás és fotó található erről az impozáns romkráterről. Legutóbb 2009/4. számunkban közöltünk róla felvételt (Komoly zenész, komoly fotós, 7. o.).

Mostani aktualitását annak köszönheti, hogy Bognár Tamás két gyönyörű digitális rajzot készített az ArtRage 2.5-ös festőprogram segítségével, Molnár Péter pedig egy kitűnő webkamerás felvételt küldött, melyet még két lunációval Tamás rajzai előtt készített. Bognár Tamás a már sokat látott 76/900-as Newtonját, míg Molnár Péter 200/1000-es Newtonját és webkameráját vetette be.

A Gassendi-kráter 2009. február 5-én, Bognár Tamás ArtRage 2.5 program segítségével készült rajzán. A használt műszer 76/900-as Newton volt

... és egy nappal később ugyanaz a kráter, ugyanazzal a műszerrel és ugyanazzal a rajzoló programmal

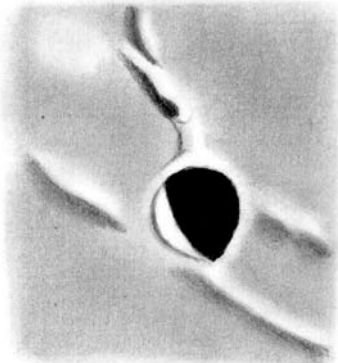

Molnár Péter webkamerás felvétele a Gassendiről 2008. december 8-án készült

A Carrel- és a Saunder-kráter

Kárpáti Ádámtól most két szép rajzot mutatunk be, mindkettő rajz Ádám saját 100/1000-es refraktorával készült. Az első rajzon a Carrel látható, egy fiatal 16–17 km-es kráter a Mare Tranquillitatis északi felén. Érdekessége, hogy egy félig elsüllyedt, névtelen kráter

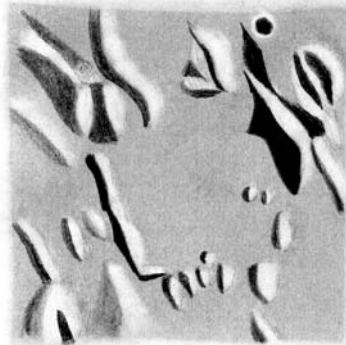
nyugati falára telepedett rá több százmillió évvel ezelőtt. A második rajz a hatalmas Hipparchus keleti felén fekvő Saunder-romkráteret ábrázolja.

A Carrel-kráter, ahogyan Kárpáti Ádám 100/1000 refraktorában látszott 2009. január 2-án

2009.01.02. Műszer: 100/1000 refraktor, Co-longitudo: 346°

143x: A Carrel-kráter északi része lekerekített, a déli fele azonban határozottan csúcsos. Mind északra, mind délre gerincek indulnak ki. Az észak felé induló feltűnőbb, egy helyen megtörik. Délkelet felé is látható egy

A Saunder-romkráter és szűkebb környezete Kárpáti Ádám szerint. A használt műszer most is a 100/1000 TAL refraktor volt

gerinc, mely nem túlzottan feltűnő, és kissé szakadozott megjelenésű. Az északi gerinc mellett van egy kerek, a környezeténél alig világosabb terület. A légkör nyugtalan, az apróbb részletek csak ritkán mutatkoznak meg. A levegő párák, a hőmérséklet $-4\text{ }^{\circ}\text{C}$. (Kárpáti Ádám)

2009.01.03. Műszer: 100/1000 refraktor, Colongitudo: $358,4^{\circ}$

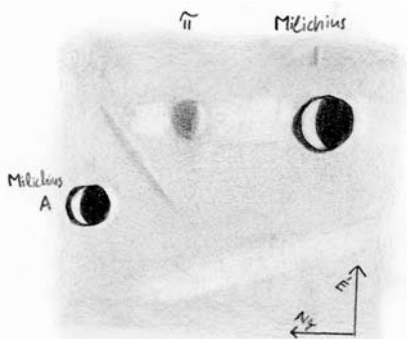
200x: Érdekes megjelenésű kráter a Saunder. Csak a sáncfal látható, de az végig szakadozott, csupán töredékek vannak meg belőle helyenként. A környezetet sok kis domb és gerinc jellemzi. A kráter belseje teljesen feltöltött, csak két domb található a déli szélén. (Kárpáti Ádám)

A Milichius-kráter és a π -dóm

A Milichius-kráter és a Milichius π -dóm nagyjából félúton található a Copernicus- és a Kepler-kráter között, a Mare Insularum északi szélén. A 10 km-es dóm tetején egy apró kaldera is látható, amely most nem mutatta meg magát Balázs kis Newtonjában.

2009.02.05. Műszer: 110/800 reflektor, Colongitudo: $39,5^{\circ}$

160x: Ezt a gyönyörű, hármast formációt a Copernicustól nyugatra, nem messze az egyenlítő fölött találhatjuk. A főkráter mellett rögtön feltűnik a π -dóm, tőle délnyugatra a Milichius A jelű, kisebb krátert láthatjuk.

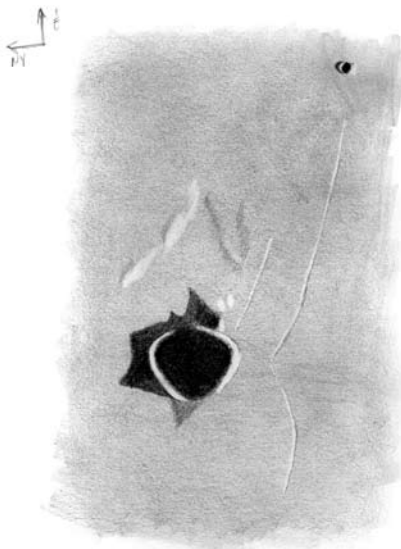

A Milichius-kráter és tőle nyugatra fekvő π -dóm. A rajzot Benei Balázs készítette 2009. február 5-én

Mindkét kráter határozott fallal rendelkezik. A dóm és az A jelű kráter közti szakaszt mintegy felezőmerőlegesként metszi egy alacsony, északnyugat-délkeleti csapású vonulat, illetve a főkrátertől északra is látszik egy kis kiemelkedés. A területet átszabja keletről a Copernicus két sugárirányú csápja. (Benei Balázs)

A Triesnecker-kráter és -rianás

Ismét egy szép példa a rajzos és digitális megfigyelések egymás mellett való alkalmazására, mint azt Szent-Andrássy Árpád munkája is bizonyítja. Árpád célpontja a Triesnecker-kráter és a mellette húzódó összetett rianásrendszer volt.

Ilyennek látta Szent-Andrássy Árpád a Triesnecker-krátert

2009.01.03. Műszer: 127/1500 MC, Colongitudo: $359,6^{\circ}$

250x: A rajzon a Triesnecker környékét örökítettem meg, mivel úgy tűnt, ez a terület volt kínai távcsöves tudásának határa, legalábbis ezen az észlelőhelyen és ezen az estén. A kráter szépen látszott, a rianás már nem annyira. Igazából csak egy fő ág látszott,

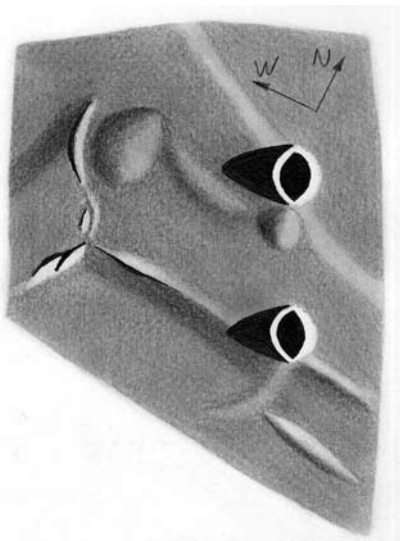
ez majdnem – a térképen A-val jelölt – mellékráterig nyúlt. A kráterhez közelebb eső, abból északra kinyúló halvány vonalról nem tudtam eldönteni, hogy valamilyen árok, vagy inkább kiemelkedés, végül az első verzió mellett döntöttem. A krátertől északra néhány kisebb domb volt látható, de elég halványan, és egy kicsit el is túloztam őket a rajzon. (Szent-Andrássy Árpád)

...és ilyenek Szent-Andrássy Árpád Philips SPC 900 NC webkamerája, ugyanazzal a műszerrel

A Norman- és a Herigonius C-kráter, valamint a közelükben fekvő dómok

Sánta Gábor precíz rajzai közül különösen érdekes az, amelyik a Norman- és a Herigonius C-krátert ábrázolja. A dómtérkép szerint a Norman-krátertől nyugatra fekszik a 494, 501, 507 és 576-os jelű dóm. Gábor rajzán a 494-es, 501-es és az 507-es dóm biztosan azonosítható. A dómtérkép nem jelöl dómot a Norman déli fala közelében, és a Rükf-féle atlasz is csak egy kis lávagerincet mutat ezen a helyen. Mindenképp vissza kell még térni erre a vidékre!

A Norman és a Herigonius C, valamint néhány dóm (Sánta Gábor rajza)

2009.01.06. Műszer: 130/650 Newton, Co-longitudo: 9,9°

163x: A két kráter szinte iker az Oceanus Procellarum déli régiójában. Elvileg mindkettő 10 km-es, de a Norman egy hajszállal nagyobbak tűnik. Belsejük 90%-ban árnyékos; erősen kiemelkednek a mare aljzatból. Vetett árnyékuk hosszú, háromszög alakú. Egy félig eltemetett névtelen, de legalább 30–40 km-es romkráter található nyugat felé, melynek északi peremén hatalmas, nem nehéz, erősen kiemelkedő dóm foglal helyet. A hegy durván elliptikus, de északi oldala csúcsos. 15 km-nél is nagyobb lehet. A Norman mellett, a kráterfalhoz simulva egy újabb, kb. 7–8 km-es, elliptikus, kicsit nyugat felé csúcsos dóm látható. A kettőt lapos lávagerinc köti össze. A legizgalmasabbnak azt a repedésrendszert találtam, mely a C-n hatol keresztül, és olyan, mintha egy vetődés vagy hasadékvulkán lenne. Tökéletesen egyenesen fut, egy helyütt kis vetett árnyéka van, ami mutatja, hogy kismértékben kiemelkedik a felszínből. A Norman-kráter pont a Darney C-kráterből kiinduló, és még itt is követhető sugársávon ül. (Sánta Gábor)

A Mare Frigoris nyugati fele és a Sinus Iridum Ábrahám Tamás 2009. január 8-i felvételén

Befejezésül következék egy csodálatos felvétel Ábrahám Tamástól. A digitális fotó a Hold északi pólusának tágabb környezetéről készült. Érdekes egy jó holdtérkép segítségével azonosítani a krátereket, hegyeket,

hegyfokokat. A felvétel 200/1000-es Newtonnal és Canon Powershot A520-as digitális fényképezőgéppel készült.

Görgei Zoltán

1%: 19009162-2-43

Ismét beköszöntött az adóbevallás időszaka, és ismét fel lehet ajánlani a személyi jövedelemadó 1%-át valamely nonprofit szervezetnek – reményeink szerint az MCSE-nek. Az elmúlt időszakban kedvező irányban változtak a felajánlások technikai feltételei. Látszólag bonyolultabbak lettek, valójában többféle „csatornán” is lehet rendelkezni az 1%-ról. A rendelkező nyilatkozatot leadhatjuk május 20-ig személyesen vagy postán az APEH számára a felcímezett borítékban, az adóbevallástól elkülönítetten is! Ugyanakkor leadhatjuk az adóbevallás részeként is.

A határidők: munkáltatói adómegállapítás (május 10.); egyéni adóbevallás (május 20.).

A Magyar Csillagászati Egyesület 2008-ban ismét rekord összegű 1%-os felajánlást kapott tagjaitól és a csillagászat barátaitól: 5,7 millió forintot utalt át számunkra az APEH. Bízunk benne, hogy ez az összeg nem csupán a felajánlások körüli változtatások eredményeként alakult ilyen látványosan, hanem kifejezi az MCSE felé irányuló bizalmat is. Mindez a jelenlegi nehéz gazdasági helyzetben igen jelentős segítség működési feltételeink megteremtéséhez, vállalt feladataink megvalósításához.

Kérjük, továbbra is támogassák az MCSE-t a személyi jövedelemadó egy százalékával!

Adószámunk: 19009162-2-43

Képmelléklet

1. Ladányi Tamás felvétele a Castor Csillagvizsgáló fölötti égi forgalomról március 26-án este készült, és az APOD (Astronomy Picture of the Day) ezzel a felvétellel nyitotta meg a 100 óra csillagászat elnevezésű nemzetközi akciót. A 25 cm-es Cassegrain-távcső fölött az épp átvonuló Nemzetközi Űrállomás és a Discovery szaggatott nyomait láthatjuk, és még egy repülőgép is rátévedt a felvételre.

2., 3. A Rozetta-köd Éder Iván 130 mm-es APO-val készített 6,5 órás expozíciójával (2. kép) összevethető egy 20 cm-es SC $f/1,8$ -nál készített, mindössze 1 órás felvétellel (3. kép). Steve L. egy 20 cm-es Celestron Schmidt–Cassegrainnel készít asztrófotókat, Hyperstar korrekttal, $f/1,8$ -as fényerőnél. A mellékelt kép 20 x 3 perc expozícióval, QHY8 CCD-kamerával készült. A fényesebb csillagok körüli diffrakciót nem a segédtükkörtartó lábai okozzák katadioptrikus rendszer lévén, hanem a központi kitakarást okozó kamerafeji lecsapott sarkú négyszög alakja.

4–5. Vénusz-nyugta március 21-én. A karsú Vénusz-sarló önmagában is megkapó látványát különös színek megjelenésével tette feledhetetlenné azok számára, akik távcsövön át szemlélték bolygósomszédunk lenyugvását. A Vénusz fénye a látóhatár közelében járva a vastag földi légkörünkön jut el az észlelő szemébe. A prizmaként viselkedő alsó, sűrűbb légrétegeken áthaladó Vénuszfény színekre bomlása nem mindennapos látvány. Ezek a színek csak akkor válnak láthatóvá a megfigyelő számára, amikor a sarló vékony. Kis nagyítással (binokulárral, kisebb távcsővel) is észrevehetjük a sarló fényének színekre bomlását, amikor a horizonthoz közel tartózkodik a Vénusz. A felvételeket Újvárosy Antal készítette Jósfaőről 2009. március 21-én, 17:53–18:16 között (Panasonic DMC-FZ30 fényképezőgép, ISO 100, $f/7$, $1/60$ – $1/200$ s exp. $f=535$ mm). A montázs jól mutatja, hogy milyen erősen befolyásolta a Vénusz alakját a földi légkör.

Ágasvári tavasz

Május 22–24. között ismét várjuk tagtársainkat az Ágasvári Turistaházba egy közös észlelésre. Nyakunkon a nyár, nem kell már meleg ruhákkal teletönni a hátizsákot, amikor észlelni indul az ember. Cserébe persze igencsak megrövidülnek az éjszakák, de május végén azért még nem annyira drámai a helyzet, mint a napforduló idején. Célpontjaink a Szaturnusz, a Jupiter, a binokulárral is látható Kopff-üstökös és a tavaszi-nyári égbolt mélyég-objektumai lesznek. A kora nyári időpont ellenére nem árt óvatosnak lenni a Mátrával, láttunk itt már lejegesedett távcsöveket május végi hajnalokon, ezért érdemes készenlétben tartani néhány meleg ruhát és az objektívfüttést is.

Az Ágasvári Turistaház a Nyugati-Mátrában található 635 méteres tengerszint feletti magasságban. Gyalogosan Mátrake-

resztes felől a piros jelzésen érhető el (50 p.), az országos kék túra útvonalán Mátra-szentlászló felől 50 p., Mátraverebélytől és Galyatetőtől egyaránt kb. 2 óra a menetidő. Ágasvár gépkocsival Mátraszentlászló felől közelíthető meg, erdészeti úton. A faluba érve a Mátraszentistváni elágazásnál jobbra kell kanyarodni, kb. 50 m után következik az Ágasvári elágazás a Kossuth u. 5. szám mellett, a telefonfülkénél. Innen 6 km-re van a táborhely. Az út nagyon rossz minőségű erdei út, lassan, óvatosan hajtsanak!

Az észlelőhétvége részvételi díja 8900 Ft, amely magában foglalja a szállást, a péntek vacsorától hétfő reggeliig tartó étkezést, valamint a közös csomagszállítást is.

Jelentkezési és befizetési határidő: május 15. Jelentkezni Boros-Oláh Mónikánál lehet, a nozomi@mcse.hu címen.